

TAALCULTUUR

LEONIE CORNIPS

Turkse Sjengen

Vanaf 1964 kwamen Turken als arbeidsmigranten naar Nederland. In dat jaar sloten Nederland en Turkije een wervingsovereenkomst waardoor Nederland in Ankara het *Nederlands Wervingsbureau* voor Turkse werknemers kon starten. Onderzoeker Jak den Exter beschrijft dat Nederlandse bedrijven tot 1969 gemakkelijk toestemming kregen om in een bepaalde streek in Turkije te werven. Elke Turkse provincie had een arbeidsbureau. Het Nederlands wervingsbureau stond in contact met die Turkse arbeidsbureaus en wist daardoor wie er in het buitenland wilde werken. Turken meldden zich bij het arbeidsbureau in hun eigen provincie. En die provincie was essentieel voor waar iemand in Europa te werken kwam. Kwam je uit de provincie Konya, dan migreerde je naar Zweden. Woonde je dan ook nog eens in het district Kulu uit die provincie, dan kwam je terecht in Stockholm. Stond je als werkzoekende te boek in de provincie Emirdag, dan werd België het nieuwe werkland. Waar stond de wieg van de Turken die naar Nederland migreerden? Het Nederlands wervingsbureau stuurde werkzoekenden uit de provincie Konya en vooral uit het district Karaman en Emirdag naar Utrecht. Uit Emirdag komt ook de helft van de Turken in Haarlem en verder bijna alle Turken in Velzen (IJmuiden) en Zeeuws-Vlaanderen. Turken uit het district Felahiye uit de provincie Kayseri migreerden naar Oudenbosch, Breda en Dordrecht. Driekwart van de eerste generatie Turken in Kampen is afkomstig uit het district Posof (provincie Kars). De Europese wervingsbureaus in Turkije zorgden voor een kettingmigratie: wie migreerde naar Nederland kwam hoofdzakelijk te wonen in de buurt van familie, dorpsgenoten of bekenden die al eerder vertrokken waren. Zo hebben migranten dat ook het liefst, waar ook ter wereld. Bovendien hadden Nederlandse bedrijven in die tijd graag nieuwe werknemers uit de streek waar ook de al aanwezige werknemers vandaan kwamen. Dat zorgde voor goede samenwerking. In 20 procent van de

gevallen wierf men zelfs op achternaam, zodat men zeker wist dat het bedrijf over familieleden kon beschikken.

De oorspronkelijke migranten in Nederland waren dan ook niet zozeer op Turkije gericht als wel op de streek waar men vandaan kwam. Eind jaren '90 trouwde zo'n 75 procent van de Turken uit dezelfde regio met elkaar. Bovendien vonden Turken uit dezelfde streek elkaar in hetzelfde koffiehuis.

Opeenvolgende generaties Turken zijn zeker anders gaan spreken in Nederland. Ad Backus van de Universiteit Tilburg beschrijft dat de eerste generatie Turken in Nederland incidentele Nederlandse woordjes gebruiken in een volledig Turkse zin. Ze zeggen *'evet, terras-ta oturuyorlar'* wat 'ja, ze zitten op het terras' betekent. Het Nederlandse woord 'terras' is omringd door Turks. De huidige generaties doen het omgekeerde. Ze gebruiken een Turks woord in een Nederlandse zin om zich te onderscheiden, niet omdat ze de Nederlandse pendant niet zouden kennen. Afhankelijk van met wie ze spreken en in welke situatie, verstrengelen ze beide talen zodat niet meer te onderscheiden is wat tot de Turkse of tot de Nederlandse grammatica behoort.

Het kan niet anders dan dat in Limburg de nakomelingen van de oorspronkelijke migranten na al die tijd dialect spreken. In Venlo blijkt uit observatie dat een 55-jarige spreker het Turks moeiteloos met het Venloos afwisselt, al naar gelang met wie hij spreekt. In Maastricht zeggen Turken over zichzelf in deze krant dat ze echte Maastrichtse *Sjengen* zijn. De Turkse Erdal, die op zevenjarige leeftijd naar Maastricht migreerde, vertelt waarom zijn Maastrichts zo vloeiend is: „Toen ik kwam, waren er nog weinig Turken. Dus kreeg ik Maastrichtse vriendjes.” En: „We voelen ons *eine vaan us...*”

Toch moet deze generatie Turken telkens de vraag beantwoorden:

Hoe heb je het dialect geleerd? Maar waarom zou het uitzonderlijk zijn dat zij dialect spreken?

Leonie Cornips, bijzonder hoogleraar Taalcultuur in Limburg aan de UM, over de relatie tussen gesproken talen en dialecten in Limburg en de daaraan ontleende identiteit.

